

Rajko Nahtigal

SVĚTOVITĚ

I. Ime

Ime največjega boga baltiškoslovanskih plemen Světovitě, katerega slavno svetišče je bilo v Arkoni na otoku Rujani (Rügen), se je podvrгло najrazličnejšim, deloma naravnost zabavnim razlagam. O bogu razpravlja L. Niederle, Slovanské starožitnosti, Oddíl kultrní, Život starých Slovanů, Díl II, sv. 1, str. 136—148 (V Praze 1924), poskuse razlag imena pa navaja na kratko v pripombi na str. 142. Ime se je splošno smatralo kot zloženka od *svět-* in *vit-*. Prvi del ni delal težave. Uvidelo se je, da nima neposredno opraviti s *světě* »sanctus«, temveč mu je prvotni pomen »silni«. Niederle navaja za to imena Brückner, Krek in Maretic. Tudi Miklošič, Die Bildung der slavischen Personennamen, prevaja *světě* z »validus«. V današnjem češkem etimološkem slovarju (Holub-Kopečný, 3. izdaja) stoji, da ima *svatý* prvotni pomen »silný« in se opozarja na got. *smiñths* »silný«. To zadnje je omenjal že Maretic s pomenom »stark, kräftig« in je razlagal n. pr. rus. СВЯТОПОЛК (iz Světopolkъ) »fortem exercitum habens« ali СВЯТОСЛАВ (iz Světoslavъ) »firmam gloriam habens«.

Drugače pa je z drugim delom domnevane zloženke *-vit-*. Miklošič je bil v etimološkem slovarju mnenja, da je iz slovanščine nerazločljivo. Podana je bila cela vrsta razlag, ki jih naj po Niederleju, l. c., omenjam z nekimi svojimi dodatki. Dobrovský in za njim še neki drugi (Perwolf, Famin cyn, Janko) so nahajali v *-vit* okrajšano *vitezě*. Jagić (Archiv XIX, 368) je izvajal *vit* iz korena *vi* »premagati«, pa bi bil Světovitě »deus militiae«. Miklošič pozna koren *vi-* 2. le iz bolgarščine *navija*, *navijam* »siegen« in veže s tem steksl. *vъzvitiije* »lucrum«, *povinoŭti* »subjicere«, kar se nahaja v Supraseljskem zborniku. Krek (Einleitung 398) misli na koren *vě* v větrъ kot »bog silnega vetra«. Maretic je najprej (v Radu 81, 117, 131) izvajal od korena *vě*, po Miklošiču *vě-* 2 »sagen«, steksl. *otvě dnexoidŭ*, rus. отвѣтъ, steksl. *vitiji*, *větiji* »rhetor«, pa bi bilo *vitě »sermo«, a bog »potentem sermonem habens«. Pozneje (Arch. X) navaja *vitati žaiŭeiw* »radovati se«, po Miklošiču češ. *vítati* »bewillkommen«, rus. obi-

tatъ »habitare«, in iz tega naj bi bilo *vitъ »laetus«, a bog »fortis lactus-que«. Leger (Myth. 94), podobno prvi Maretičevi razlagi, predpostavlja vit, vĕt »beseda«, bog »dobri v odgovorih«. Proti temu se je obrnil Brückner (Kwart. hist. XIII 85), sam pa je (Rozpr. Akad. Krak. W. hist. XXXV 319, 321) sponiral vit v pomenu »bog, gospod«. Temu je sledil Rozwadowski (Quest. gram. Rozpr. Akad. Krak. 1897) in opiral to na steksl. ΔΟΜΟΚΗΤΗΣ οἰκοδεσπότης (Mat. XIII 52), torej vit »dominus«; k čemur naj bi se primerjalo srb. sjenovit »drevesni duh«. H koncu naj omenim še Matusiaka (Lud XIV, 35) izvajanje od viti, věnecъ.

Jasno je, da je treba steksl. ΔΟΜΟΚΗΤΗΣ (v slovenskem prevodu »hišni gospodar«) drugače razložiti. Že Miklošič je v drugem delu primerjalne slovnice »Stammbildungslehre« (1875, str. 193) navel domovitъ pod sufiksom itъ, ki »tvori substantiva in adjectiva«. »Die adjectiva bezeichnen den mit dem gegenstande des thema begabten«. Za Miklošičem je povzel to Vondrák v svoji primerjalni slovnici (v prvi izdaji 1906, str. 449), s pojasnilom v drugi izdaji (1924, str. 595—596), da -ovitъ izhaja od osnov na u-, ki se je potem tudi posplošilo in v nekih primerih substantiviralo. Že v stari cerkveni slovanščini so tvorbe od osnov ne na -u-, kakor v psalterju plodovitъ, v Supraselskem zborniku neplodovitъ, v Evhologiju trŏdovitъ od trŏdъ »Dysenterie« i. dr., a substantivirano je n. pr. poleg domovitъ z -itъ podobitъ v apostolu v pomenu »imitator«. Gori v zvezi z domovitъ navedeno srb. sjenovit navaja talkisto Miklošič, str. 194, med srbskimi primeri, Vuk Karadžić pa v slovarju (v izdaji iz leta 1852 na str. 684) pod »сјенѡвит, а, о*« podaja daljše narodopisno pojasnilo. »V Grblju, pravi, pripovedujejo, da so med velikimi drevesi (bukvami, hrasti itd.) neka sjenovita, ki imajo v sebi tako silo, da oni, ki jih poseka, takoj umre ali dolgo let do smrti ostane bolen; ako se kdo boji, da li ni bilo ono drevo sjenovito, ki ga je posekal, mora na njegovem štoru živi kokoši odsekati glavo z ono sekiro, s katero je sekal drevo, pa mu ne bo nič, ako je bilo drevo tudi sjenovito.« Dalje pravi, da »v Boki se imenuje sjenovit človek oni, ki izgubi svojo senco, pa se kakor nor potepa po svetu brez sence in senca brez njega. S tem se strinja tudi ono, kar se pripoveduje in misli, da se pri velikih zgradbah more človeku vzidati senca, pa človek potem umre.« Nato omenja še narodno pesem »o zidanju grada Skadra«. Vidi se, da je srb. sjenovit sicer tvorba z -ovit, da pa nima nikakršne druge zveze z domovitъ.

* Nazaj potegnjeni naglas v sjenovit kaže na rastočo intonacijo vokala *i* v sufiksu.

Ako se vrnemo sedaj k *Svętovitъ*, ni izpričano, da se v *svętъ* ne krije substantiv s kakim pomenom »sila, moč« (prim. sloven. adj. silovit), pa tudi od adjektivov so take tvorbe, n. pr. pri Miklošiču str. 193 »asl. ręsbnovitъ«, str. 194 sloven. čudovit, srb. mladovit »juvenilis«. Mnogo primerov tvorb z *-ovit* navaja tudi A. Bajec, Besedotvorje (1952, II § 103, str. 58—59), med drugim iz adjektiva hudovit »škodljiv«. Da prvotni nazivi (epitheta) sčasoma preidejo v ime, je v poganskem verstvu več primerov, n. pr. slovan. Dažboghъ, gr. *Kρονιων* »sin Kronov (za Zevsa)« i. dr. (prim. Niederle, o. c., str. 142). Prim. tudi v brižinskem tretjem spomeniku 5—6 »bog uzemogoki« Vsemogočni.

O drugih imenih z *-vit*, ki jih navaja Niederle (o. c., str. 142), ni moja naloga dalje razpravljati. Omenim le, da ne nasprotujejo gornjim izvajanjem. Ravno tako ni moja naloga podrobneje govoriti o *vit-* v prvem delu imen, tu jasno zloženk. Taka imena navajata Niederle, l. c., in Fr. Kos, Ob osebnih imenih pri starih Slovencih (Letopis Matice Slovenske za leto 1886, str. 145—146). Zaradi razlage opozarjata na Miklošiča, Die Bildung der slavischen Personennamen Nr. 39 (str. 42—43), ki pod naslovom »Nr. 39. vitъ : vřzvityъ lucrum« meni, da ta imena dozdevno vključujejo pojem »asl. vitati habitare«, da pa bi *vit-* moglo pomeniti i »vitъ lucrum« ali tudi »victoria«. Treba pa je dodati, da je po Miklošiču, Lexicon palaeoslovenicum, *vitъ* tudi »res torta« od korena *vi-* v *viti* in starosrbsko ime Vitъko, ter je primerjati k temu besedne tvorbe, kakor vitek, vitorog, zvitorep, -ec, -ka in podobno. Vidi se, da Miklošiču te etimologije niso bile povsem jasne. To se vidi tudi iz tega, da ima po številnih primerih z *vit-* na začetku le en primer z *-vit* na koncu, in sicer polj. ziemovit z dodanim citatom »Vgl. Šaf. starož. 350«, kjer se v pripombi h germanskim ali iz germanščine poteklim izrazom kakor n. pr. vitezъ navaja »p. Semowit znamená tolik co jam loquens«. Omenjeno polj. ziemovit je pridružiti seveda drugim tvorbam z *-ovit*.

II. Sętovid

Svetnik sanctus Vitus, slovan. sv. Vid,* je pod Diokletianom (245 do 313) še kot otrok umrl mučeniške smrti. Relikvije si je pridobila

* Podatke o sv. Vidu črpam iz razprave nekdanjega ravnatelja univerzitetne knjižnice v Gradcu J. Peiskerja »Tvarog, Jungfernsprung und Verwandtes« (Blätter für Heimatkunde, Graz 1926, 4. Jahrgang, Nr. 7/8, str. 49—57), ki mi je to razpravo podaril 4. septembra 1926 in ki se v njej bavi deloma s podobnim problemom, kakor jaz v tem poglavju, ni mi pa tudi drugo pri roki.

v 8. stoletju opatija Saint-Denis pri Parizu, kjer so bili baje povod mnogim čudežem. Leta 822 je bila ustanovljena v Vestfaliji na Nemškem opatija Korvei (Corbeja nova) na Werri kot kolonija opatije Corbie (v Pikardiji), pri tem prvi samostan saškega plemena. Njegov prvi opat si je leta 836 izprosil relikvije in Sanctus Vitus je postal svetnik varuh, patron, Sasov. Pod njegovim praporom so se odslej borili Sasi, ki so bili postali kristjani, s svojimi sovražnimi sosedi, poganskimi slovanskimi Vendi, polabskimi i. dr. Slovani, kakor Obodriti, Ljutiči in Sorbi. Zato se smatra, da je bil sv. Vid iz St.-Denis-a v Korvei prenesen samo zaradi svojega imena, da bi nadomestil poganskega Světovita, kajti svetnik-otrok ne bi bil mogel sicer imponirati bojevitim Sasom. Podobnost imena pa je dovedla neke slovanske starinoslovce in poleg njih celo Miklošiča do trditve, da je, kakor se izraža ta v etimološkem slovarju str. 393, »malik svantovit iz Saint-Denis v Corvey l. 836 preneseni sv. Vit«. Navidezno oporo za to so deloma nahajali (prim. Miklošič v uvodu k slovarju str. VIII ali Niederle, o. c., str. 141) v napačnih podatkih nekih starih virov. Toda o tem ni vredno dalje razpravljati, kajti Světovita je bil že prej pred prenosom sv. Vita poganski bog, kakor pojasnjuje Niederle, o. c., str. 141; pač pa je krščanska cerkev za Světovita substituirala sv. Vita in transformirala poganski kult v kristjanski (Niederle, *ibid.*). Podobnih primerov je v srednjem veku več, n. pr. zamena poganskega Volosa s svetim Blažem ali Peruna s svetim Elijo (*ibid.*). Po Peiskerju (str. 54) je Henrik I., prvi nemški kralj saškega porekla, prisilil leta 920 češkega vladarja Vaclava k priznanju svoje nadmočnosti in mu podaril roko iz relikvij sv. Vita za tedaj ravno v gradbi se nahajajočo cerkev na praškem gradu, imenovano potem po sv. Vidu. Henrikov sin istega imena je kot bavarski vojvoda vpeljal čaščenje, kult sv. Vita na Bavarskem, a njegov sin in naslednik, Henrik Prepirljivec (der Za'nker), je po Peiskerjevem mnenju leta 989 pridobil Koroško. Z njim naj je prišel sv. Vit tudi k alpskim Slovanom. Natančneje o tem Henriku je brati pri M. Kosu, Zgodovina Slovencev (1955, str. 168 in 170—171). Je to doba škofa Abrahama in brižinskih spomenikov, v katerih se v drugem spomeniku v. 19 do 20 navaja »dela sotonina: Eže *trebu* tvorim« za pogansko žrtvovanje. V sorodni homiliji sv. Klementa ustreza temu »si že sutě děla sotonina: idoložbrtvija« (V. Vondrák, *Frisinské památky*, V Praze 1896, str. 63). Omembe vredno je to seveda samo zaradi tega, ker se poganski kult omenja na prvem mestu.

Zanimivo je, da se pojavijo in nahajajo cerkve, oziroma imena krajev sv. Vit — Vid pri važnih nekdanjih in sedanjih slovenskih mestih, kakor

Gradec, Št. Vid (St. Veit) na Koroškem, Ptuj, Ljubljana. V Furlaniji se imenuje slovenska vas Sanctus Vitus de Scilabonibus (Kos, o. c., str. 150). Prastara fara je St. Veit pri Gradcu (Peisker, l. c., str. 52). Po M. Kos, Starejša in mlajša naselja okoli Ljubljane (Geografski vestnik 1951, XXIII 8) je Šentvid pri Ljubljani »sedež zelo stare fare«, s prvo omembo leta 1262 (str. 11), ter je cerkveno središče za male vasi naokoli (str. 9).

Graški St. Veit z okolico sili na povezavo s še pogansko dobo. Severno od Gradca nasproti St. Veita na drugi strani Mure se nahaja namreč v Göstingu ogromna, skoro navpično v prvotno strugo Mure se spuščajoča dolomitna pečina, imenovana Jungfernsprung,* katero ime je nahajati tudi sicer na nekdanjih slovanskih tleh in o katerih je pisal H. Pirchegger (v Roseggerjevem Heimgarten 1920). Temu ustrezno se nahaja slovansko Dëvin (Peisker, l. c., str. 55), prim. tudi sloven. Devin, ital. Duino, severno od Trsta ob Adriji (prim. M. Kos, Zgodovina 54 i. dr. po imeniku krajev). Češki je Dëvin pri ustju Morave. Jasno je, da Jungfernsprung ali podobno za slovan. Dëvin skok prvotno ne more imeti nobene zveze z dëva »virgo«. V avestiškem (zendskem) iranskem dialektu je dëva »demon«, pa je umevno, da je po izgubi slovansko-poganskega dëva to sovpadlo z drugo glasovno istovetno besedo, a po njej nastal nemški prevod s pravljico. Iz tega pa sledi, da je v še poganski dobi pri Gradcu bil krajevni poganskokulturni prostor, po Peiskerju »Kultbühne«, soteska ob Muri, na eni, desni strani toka poimenovan po dëva »demon«, na drugi svetišče Svetovita, pozneje nadomeščenega s sv. Vitom. Naj je glede iranskega dualističnega verstva šel Peisker tudi predaleč (vpri se mu je n. pr. Brückner i. dr.), neke vrste odmev tega je le bil, pa to se me tu dalje ne tiče.

Za gori imenovane fare ali cerkve sv. Vida ali imena mesta velja geografsko podobno položaj ob večji reki in na cerkvi ali kraju sv. Vida nasprotni strani gora, oziroma vzvišen svet: pri Ljubljani Šentvid s cerkvijo — Sava — Šmarna gora in Grmada, pri Ptujju fara Sv. Vid (občina Pobrežje) — Drava — grad na griču, na Koroškem nekdanje važno mesto Št. Vid (St. Veit) — Glina (Glan) — v kolenu Gline nasproti gorovje.

Po primerih kakor pri Gradcu Peisker dokazuje dualistični iransko-zoroastriški verski nazor. Po Kosu (Zgodovina str. 42) moremo »o druž-

* Natančneje je preko Mure nasproti po Peiskerju, str. 52, gorat stožec, imenovan s cerkvenim imenom *Kanzel*, na katerega podnožju je pravzaprav St. Veit, a severovzhodno od stožca pokrajina z imenom Himmel.

benih in gospodarskih razmerah naših prednikov (o prvotnem verstvu, umevno, posebej ne govori) za naselitve in v prvi dobi po njej iz sodobnih pisanih virov naravnost le malo razbrati«. Le »posredni viri, kot so jezik, izkopenine, tradicionalna literatura ter primerjava z razmerami pri drugih slovanskih ljudstvih nam morejo do neke mere spopolniti pičle podatke sodobnih piscev«. Kar se tiče metodike uvajanja krščanstva pri Slovencih, pa pravi (str. 92, 94), da so »prvi glasniki krščanskega misijonstva med Slovenci«, to je »irsko misijonstvo (škof Virgil) upoštevalo stare poganske verske navade in jih skušalo prilagoditi krščanstvu«.

To, da v območju Ljubljane in ljubljanskega Posavja v zgodnji slovenski dobi ni iskati posebno goste naseljenosti (M. Kos, Geografski vestnik, str. 11), nikako ne nasprotuje možnosti poganskokultnega prostora in češčenja Svätovita pred sv. Vidom, da je torej tudi tukaj kakor pri Gradcu sv. Vid nadomestil Svätovita in da se v imenu Šentvid pri Ljubljani skriva prastar ostanek poganske dobe.

Morebitni ugovor, da je bil Svätovit predvsem ali celo samo bog baltskih in polabskih Slovanov, kakor da v oni stari dobi ni bilo vez tudi z južnimi Slovani, odstranjuje dejstvo ustvaritve močne plemenske zveze slovanskih plemen po Samu v prvi polovici 7. stoletja. Po M. Kosu, Zgodovina str. 77, se v začetku dvajsetih let 7. stoletja kopičijo pojavi, ki kažejo na večjo aktivnost med ljudstvi od reke Saale in Labe na severu pa do Furlanije na jugu. V to gibanje so kmalu pritegnjeni Slovenci v vzhodnih Alpah. Na severu je bil odločilnega pomena nastop Sama. Leta 623 je stopil na čelo dela severnih Slovanov, jih osvobodil obrskega jarma, uredil močno zvezo slovanskih plemen in njene meje kmalu razširil tudi preko Slovencev v osrčju vzhodnih Alp. Sameva plemenska zveza je segala najmanj od Labe pa do gornje Drave in Save ter do furlanskih meja (Kos, str. 78). Slovanska zmaga pri Wogastisburgu leta 631 nad vodjem germanske zveze kraljem Dagobertom je zagotovila nadaljnji obstoj Sameve zveze, omogočila še večji razmah in utrdila njeno zaveznico, mlado slovensko kneževino v Karantaniji.

Niso pa seveda vsi kraji ali cerkve z imenom Sv., Št. Vid, ki jih je na slovenskem obilno (J. Glonar, Poučni slovar 1935, str. 442, jih našteva 37), enakega starega postanka. Fr. Kos (Letopis Matice Slovenske 1886, str. 144—145) navaja ime nekega Slovenca Vit (»Wito«), »ki je živel proti koncu 12. stoletja v Mokličah na Koroškem« in dodaja, da »se to ime pogostoma nahaja v takratnih in poznejših virih, kar izvira odtod, da so Slovenci zgodaj pričeli častiti sv. Vida«, in sicer, kakor je videti, v precejšnji meri. V južnonemških, katoliških pokrajinah (n. pr. Bavarskem)

ni temu ničesar podobnega. Z druge strani pa je omeniti neko nepotrjeno vest, ki bi, če bi bila resnična, svedočila za vezo čaščenja sv. Vida s poganskim verskim kultom. V Ljubljanskem Dnevniku (21. novembra 1956) se trdi, da so Slovani, ko so se naselili ob reki Neretvi, zgradili v bližini nekdanjega rimskega mesta Narone, katerega ostanki leže zaradi potresne katastrofe leta 262 na dnu Neretijanskega blata, na najvišji vzpetini svetišče bogu svetlobe in vojne. Današnja vas Vid je polna zgodovinskih znamenitosti in ima tudi muzej, s čimer se more ponašati pač malokatera vas na svetu. V tem muzeju hranijo vse, kar najdejo raziskovalci, pastirji ali kmetje na svojih poljih. V Leksikonu Minerva (Zagreb 1936, col. 1498) pa stoji pod Vid, da je selo pri Metkoviću, nahajališče starin rimske kolonije Narone. Ker mi je vprašanje o kakem tamošnjem slovanskem poganskem svetišču in njega znanstvenem raziskovanju izven moje vednosti, sem se obrnil na kolega prof. Gr. Čremošnika, ali je njemu kaj znano o tem, pa mi je, za kar mu hvala, to zanikal in izrazil, da je to bolj domneva, opozoril pa še na sicer mi znano študijo N. Nodila, Religija Srba i Hrvata (Rad zagrebske akademije, knj. LXXVII, str. 42—126). »Dio I.« je naslovljen »Sutvid i Vida« (str. 67), a na str. 75 pravi: »Da nam potraga Vida megju Srbima i Hrvatima bude laglja, treba nam još dopuniti, i po hronici Helmoldovoj i po drugim vijestima sliku Svantevida, osobito u pogledu službe, njemu na čast vršene.« Toda, dasi je omenjena študija napisana z mnogo znanja in o vsem mogočem, se na žalost ne odlikuje po strogi kritičnosti in ne nudi v našem vprašanju znanstveno kritičnih dognanj. Vsekakor pa je, kar se tiče vasi Vida pri Metkoviću, videti potreba bližjega znanstvenega raziskovanja. Tudi razno Nodilovo gradivo bi bilo vredno podrobnega kritičnega pretresa.

Zusammenfassung

Der I. Teil der Abhandlung befasst sich mit der Etymologie des Namens Svętovitъ, des heidnischen Gottes der baltisch-slavischen Stämme, dessen berühmte Kultusstätte sich in Arkona auf der Insel Rügen befand. Die bisherigen zahlreichen Versuche erklärten ihn als ein Kompositum von svęt- und -vit-. Während der erste Teil klar ist, etwa got. *swinths* entspricht, und die Bedeutung »validus, stark, mächtig, gewaltig« hatte, ohne irgend welche Verbindung mit svętъ »sanctus«, ist der zweite Teil trotz vieler mühevoller Versuche unklar geblieben, von Miklošič im Etymologischen Wörterbuch direkt als aus dem slavischen unerklärbar erklärt. Zur Lösung der Frage führt der akslavische Ausdruck Mat. XIII 52. ΔΟΜΟΚΗΤЪ οὐκοδεσπότης von Rozwadowski (Questiones grammaticae, Krakau 1897) mit (sonst unfassbaren) vitъ als »dominus« aufgefasst.

Doch schon Miklošič, Stammbildungslehre (1875, S. 193) und hernach Vondrák, Vergleichende slavische Grammatik I (erste Auflage 1906, S. 449, 2. Aufl. 1924, S. 595—596) sahen darin eine dem Ursprunge nach adjektivische Worthbildung mit dem suffixe *-ov-it_o*, was bereits im Altkirchenslavischen einerseits auch verallgemeinert auch von nicht *ŭ*-Stämmen, anderseits substantiviert anzutreffen ist. In Verbindung mit *ДОМОВИТЪ* wird serb. *sjenovit* herangezogen, was natürlich abgesehen vom Suffixe mit *ДОМОВИТЪ* nichts zu tun hat, bezüglich des Akzentes aber auf die ursprünglich steigende Intonation des suffixalen *-it_o* hinweist. Demnach kann *Spętovit_o* nur eine ursprünglich adjektivische Bildung mit dem verallgemeinerten Suffix *-ovit_o* und der Bedeutung etwa »machtvoll, grossmächtig« sein, womit z. B. Freis. *uzemogoki* »allmächtig« verglichen werden kann. Zu den Ausführungen werden manche Beispiele angeführt und schliesslich *vit-* im ersten Teil von Eigennamen als Teil eines echten Kompositum dargetan.

Im II. Teil wird die sonderbare Verknüpfung der slavischen heidnischen Gottheit *Spętovit_o* mit dem christlichen, noch in Kindesjahren Märtyrertodes verstorbenen Heiligen *Sanctus Vitus*, slav. *Sv. Vid* (z. T. in Anlehnung an J. Peisker) dargetan, dessen Reliquien im 8. Jahrhundert die Abtei Saint-Denis bei Paris erwarb, woher sodann im J. 856 dessen Ehrung durch die neugestiftete Filialabtei Korwei (Corbeia nova) nach Westphalen und daher zu den Sachsen kam, deren kirchlicher Schutzpatron er wurde und unter dessen Banner die christlich gewordenen Sachsen ihre Kämpfe mit den benachbarten heidnischen slavischen Völkerschaften führten. Erklärlich ist dies, da ein Kind als Heiliger den kriegerischen Sachen wohl kaum imponieren konnte, vor allem durch die Annahme einer Rücksicht auf den Namen des Heiligen, welcher den ähnlichen der heidnischen slavischen Gottheit ersetzen sollte, wie es ja Fälle von Ersetzung von Gestalten des heidnischen religiösen Kultus und dessen Transformierung in den christlichen in der Tat mehrere gegeben hat (z. B. Volos — heil. Blasius, Perun — heil. Elias u. a.).

Als Fall von Verbreitung der Ehrung des h. Vitus durch die Deutschen bei den Slaven kann zunächst Heinrich I., der erste deutsche König sächsischer Abstammung, angeführt werden, welcher im J. 920 den böhmischen Herrscher Wenzel zur Anerkennung seiner Oberherrlichkeit zwang, ihm eine Reliquie des h. Vitus schenkten, wornach die damals in Bau begriffene Kirche auf dem Prager Schlossberge ihren Namen erhielt. Heinrichs Sohn gleichen Namens führte als bairischer Herzog den Kultus des h. Vitus in Baiern ein. Dessen Sohn wieder, Heinrich der Zänker, erwarb 989 Kärnten und durch ihn kam die Ehrung des h. Vitus zu den Alpenslaven. In den Freisinger Denkmälern, welche aus dieser Zeit stammen, wird (II) unter den Teufelswerken an ersten Stelle noch *treba* »heidnisches Opfer« erwähnt.

Interessanter Weise kamen bei einstigen und heutigen slovenischen wichtigen Städten Orts- oder Kirchennamen *St. Veit*, *St. Vid* auf, wie Graz in der Steiermark, *St. Veit an der Glan* in Kärnten, slovenisch *Ptuj* und *Ljubljana*. In der Umgebung von Graz, nördlich links des Flusses Mur, befindet sich die Ortschaft *St. Veit*, ihr gegenüber, rechts des Flusses aber ein riesiger, fast senkrecht in das ursprüngliche Murbett abfallender Dolomittfels, mit dem Berge Kanzel links der Mur eine Flussenge bildend und Jungfernsprung benannt, welcher

Svętovitъ

Name auf einstigem und heutigen slavischen Boden, hier in der slavischen Form Devin, öfters vorzufinden ist. Die Fabel mit der Jungfer hat natürlich keinen Sinn und ist auf die Übersetzung von slav. *dęva* »virgo«, dies aber auf die Vermengung mit ursprünglichem *dęva*, zendavestisch »Dämon« zurückzuführen, was wieder mit einstigem slovenischen heidnischen religiösen Kultus zusammenhängt. Auffallend ist die ähnliche geographische Situation: St. Veit bei Graz — Mur — Jungfernsprung, St. Veit in Kärnten — Glan — gegenüber Gebirge, Sv. Vid (gemeinde Pobrežje) — Drau — Schlossberg bei Ptuj, Šentvid bei Ljubljana — Save — Berg Šmarna gora mit Grmada. Vom slovenischen heidnischen Glauben wissen wir wenig (hingewiesen wird auf M. Kos Zgodovina, woraus auch zu ersehen ist, wie die irisch-christliche Mission alten heidnischen religiösen Brauch berücksichtigte und dem christlichen anzugliedern versuchte. Die Ehrung des Sv. Vid ist bei den Slovenen stark verbreitet worden, wie die Namen zeigen, womit z. B. Baiern nichtverglichen werden kann. Die Einwendung, ob die Slovenen *Svętovitъ* als Gottheit kannten, wird schon durch den Hinweis auf die Teilname der Slovenen bei der durch Samo nach 623 gegründeten Verbindung slavischer Stämme von der Elbe bis zur oberen Drau und Save (M. Kos, S. 75) möglich. Zum Schluss werden noch die Frage von Vid bei Metković an der Neretva, worin die römische Kolonie Narone infolge einer Erdbebenkatastrophe versunken liegt, und die Auseinandersetzungen von N. Nodilo, Religion der Serben und Kroaten (Rad 77) in Verbindung mit *Svętovitъ* als noch zu wenig kritisch erörtert.